

PACEA GLOBALĂ – PERSPECTIVE ETICE CREȘTINE ASUPRA UNEI VALORI FUNDAMENTALE A OMENIRII

Pr. Lect. univ. dr. Oliviu-Petru BOTOI

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia, România

oliviu.botoi@uab.ro

ABSTRACT: *Global Peace – Christian Ethical Perspectives on a Fundamental Value of Humanity.*

Peace has always been a fundamental value for all peoples, cultures and societies around the world. In the current socio-political context, the topic of global peace is of great importance. In this study, we will present a general Christian perspective on the subject of world peace, presenting the notion of peace in the Bible and in some writings of the Holy Fathers of the Church. The study also addresses an ethical-theological dimension on peace, according to the opinions of some Christian moralist theologians, in the context of the military conflict in Eastern Europe. It is the moral duty of every Christian to take it upon himself to maintain the state of inner and outer peace where he works and to pray for the peace of all.

Keywords: *Bible, peace, world, prayer, society.*

Introducere

Contextul socio-politic, economic și cultural-ideologic al postmodernismului contemporan ne pune înaintea noi provocări și paradigme existențiale. Chiar dacă istoria omenirii a înregistrat, de-a lungul vremii, numeroase situații problematice, a găsit, totuși, în cele din urmă, soluții de ameliorare a diverselor crize pe care le-a traversat. Experiența ultimilor ani ne-a pus în fața unor provocări istorice de care am fost feriți în ultimele decenii ale secolului trecut și în primele două ale celui prezent: *pandemia* Covid-19¹ și *războiul* armat din Ucraina. Într-un asemenea context, cercetarea acade-

1 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Spiritual lessons observed through the Coronavirus Crisis”, în *Dialogo. Issue of Modern Man*, 2020, vol.6, no.2, pp. 71-82.

mică nu trebuie să rămână imună la realitățile din jurul nostru, ci trebuie să încerce să abordeze subiecte relevante care să ofere soluții filosofice și ideologice pentru problemele însemnate ale lumii contemporane.² De asemenea, având în vedere amploarea fenomenului globalizării, ajuns la cote însemnate, orice criză cu un aparent impact local afectează, de fapt, o mare parte a întregului glob.

Ținând seama de realitățile sociale și ideologice ale momentului, considerăm oportună tratarea unei importante teme de teologie morală, și nu numai, care să abordeze *paradigma păcii* din perspectivă creștină. Din cercetările noastre, am constatat faptul că în bibliografia teologică românească contemporană nu există o prezentare amplă a acestui concept universal³. Succintele referințe legate de această temă au particularitățile lor specifice marcate de ideologiile politice ale vremii, cum ar fi, spre exemplu, interesul regimului comunist de a stimula tratarea temei păcii și de a evidenția contribuția socialismului la menținerea păcii internaționale⁴. Din alt punct de vedere, alte abordări teologice ale temei oferă înțelegeri și expuneri în cheia dialogului interreligios și ecumenic⁵ sau în cheia niptică a spiritualității creștine, răsăritene sau apusene, care accentuează dimensiunea păcii interioare⁶.

Semnificațiile teologice și etice ale conceptului de *pace* în Sfânta Scriptură

În Sfânta Scriptură, tema păcii este un leitmotiv care apare menționat în peste 300 de pasaje biblice, în Vechiul Testament și în Noul Testament.

2 Ioan-Gheorghe Rotaru, "Libertatea religioasă – temelie a demnității umane", în Daniela Ioana Bordeianu, Erika Androne, Nelu Burcea, *Manual pentru liderul Departamentului de Libertate religioasă*, Casa de editură "Viață și Sănătate", București, 2013, pp. 210-215.

3 Din cercetările efectuate, în bibliografia românească am întâlnit doar lucrările despre pace din anii '50 ai secolului trecut, aparținând unor personalități eclesiastice, și mențiuni lapidare în câteva articole de după anii '90.

4 † Valerian al Oradei, *Soborul popoarelor pentru pace. Impresii, probleme și reflexii asupra Congresului Popoarelor de la Viena*, Oradea, Tipografia Diecezană, 1953, 190 p.

5 Anca Manolescu, „La paix chrétienne comme dialogue: le père André Scrima”, în *Irénikon*, 1/2015, pp. 33-42.

6 *Cum să dobândim pacea sufletească. Sfaturi ale Stareților de la Optina*, București, Editura de Suflet, 2020; Konstantin Zorin, *Dacă puterile sunt pe sfârșite – Războiul și pacea omului cu el însuși*, trad. Adrian Tănăsescu-Vlas, București, Editura Sophia, 2015, pp. 33-37.

Accepțiunile veterotestamentare referitoare la pace sunt diversificate, însă, conform aprecierilor unor teologi renumiți, ne-am putea rezuma la trei direcții semantice: primul se poate referi la o situație materială și fizică, aceasta fiind cea mai frecventă utilizare; al doilea se poate referi, de asemenea, la relații, și acest sens fiind cel mai apropiat de sensul englezesc al cuvântului pace; iar al treilea are un sens moral, care este sensul său cel mai puțin întâlnit⁷.

Pacea primordială din Grădina Edenului, unde exista o perfectă armonie a creaturilor, a fost tulburată odată cu căderea protopărinților Adam și Eva în păcat. Astfel, într-o lume cuprinsă tot mai mult de violență și conflicte, pacea devine un deziderat care își câștigă un loc important în năzuințele omenirii. Perioadele de pace devin o binecuvântare pentru popoare, iar darul păcii este văzut ca o intervenție minunată a lui Dumnezeu în istoria dură a umanității: „Veniți și vedeți lucrurile lui Dumnezeu, minunile pe care le-a pus Domnul pe pământ. Pune-va capăt războaielor până la marginile pământului, arcul va sfărâma și va frânge arma, iar pavezele în foc le va arde” (Psalm 45, 8-9). Dorința poporului evreu de a trăi în pace între popoarele lumii antice a cultivat o perspectivă mesianică asupra păcii: „Să aducă munții pace poporului Tău și dealurile dreptate” și „Răsări-va în zilele lui dreptatea și mulțimea păcii, cât va fi luna” (Psalm 71, 3 și 7). Iar odată cu sine, Mesia va instaura o perioadă de pace care va însemna redobândirea unei armonii pierdute odinioară: „Mila și adevărul s-au întâmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat” (Psalm 84, 11).

Proiecțiile profețiilor Vechiului Testament privitoare la domnia păcii în lume și între popoare prin venirea lui Mesia este mult mai bine accentuată. Mesia va aduce pacea între Dumnezeu și omenirea căzută și va oferi porunci aducătoare de pace: „Pace multă au cei ce iubesc legea Ta și nu se smintesc” (Psalm 118, 165). Iar profetul Isaia ne oferă o imagine și mai grăitoare în acest sens: „El va judeca neamurile și la popoare fără de număr va da legile Sale. Preface-vor săbiile în fiare de pluguri și lăncile lor în cosoare. Nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia și nu vor mai învăța războiul” (Isaia 2, 4). În viziunea lui Isaia, pacea nu va fi doar o valoare a omenilor, ci va fi o stare generală manifestată în toată creația lui Dumnezeu. Alături de profetul Isaia, îi putem aminti și pe proorocii Iezechiel, Mihe-

7 Perry B. Yoder, *Shalom. The Bible's Word for Salvation, Justice, and Peace*, Eugene Oregon, Wipf & Stock, 1997, p. 11.

ea, Osea și Agheu care au subliniat importanța păcii (Iezechieel 34, 25-26; Miheea 4, 3; Osea 1, 7 și 2, 10; Agheu 2, 22).

În Noul Testament, conceptul de pace păstrează câteva semnificații vechitestamentare, cum ar fi spre exemplu salutul specific *shalom*, folosit de multe ori de către Însuși Mântuitorul Iisus Hristos (Ioan 20, 19-20; Marcu 5, 34; Luca 7, 50). Însă, perspectiva noutestamentară asupra păcii primește un conținut nou⁸, și astfel pacea nu mai rămâne doar o speranță, ci ea a devenit o realitate întrupată în persoana divino-umană a Domnului Hristos Care este „pacea noastră” (Efeseni 2, 14), adică împăcarea dintre Dumnezeu și omenire. Înainte de nașterea Sa minunată, prorocul Zaharia, tatăl Sfântului Ioan Botezătorul, zicea despre venirea Mântuitorului: „Prin milostivirea milei Dumnezeului nostru, cu care ne-a cercetat pe noi Răsăritul cel de Sus, ca să lumineze pe cei care șed în întuneric și în umbra morții și să îndrepte picioarele noastre pe calea păcii” (Luca 1, 78-79). Iar apoi, la nașterea Sa, îngerii cântă primul imn al păcii din istorie: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!” (Luca 2, 14). Așadar, Hristos nu este doar Cel Care restabilește legătura noastră de pace cu Tatăl (Efeseni 2, 14-18), ci și cu semenii noștri și între toate popoarele.

Înțelegerea și asumarea acestei hermeneutici biblice este foarte importantă pentru creștini, având în vedere provocările istoriei și prezentului legate de menținerea păcii și evitarea războiului. „Pacea lui Iisus Hristos este, așadar, un dar al cerului. Totuși această pace, coborâtă din cer pe pământ și revărsată ca un ocean de lumină în mod tainic în toți, nu este numai un dar, ci și o răspundere, o sarcină. Cel ce a primit-o trebuie s-o păstreze, s-o apere, s-o dezvolte prin neconținută colaborare cu Hristos. Hristos lucrează în noi pacea, dar ca pacea Lui să lucreze și să biruiască, e nevoie să fim împreună-lucrători cu El. Deci, cel ce are pace cu Dumnezeu prin Iisus Hristos este obligat să păzească și să dezvolte această pace prin lupta hotărâtă împotriva păcatului și prin pășirea pe calea virtuții (Galateni 6, 16; Filipeni 4, 7-9)”⁹.

Din cărțile Noului Testament, deducem limpede faptul că Împărăția păcii universale și veșnice a fost adusă de Mântuitorul Iisus Hristos Care

8 Nicolae Mladin, Orest Bucevschi, Constantin Pavel, Ioan Zăgorean, *Teologia morală ortodoxă*, vol. II, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2003, p. 315.

9 Nicolae Mladin, Orest Bucevschi, Constantin Pavel, Ioan Zăgorean, *Teologia morală ortodoxă...*, p. 316.

ni se descoperă ca „Dumnezeul păcii” (Romani 16, 20 ș.a.), ca „Dumnezeul dragostei și al păcii” (2 Corinteni 13, 11) care ne-a adus tuturilor Evanghelia Sa mântuitoare, care este „Evanghelia păcii” (Fapte 10, 36). În predica Sa de pe Munte, Hristos-Domnul îi nominalizează printre cei fericiți pe cei care mențin și aduc pacea în această lume: „Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema” (Matei 5, 9). Același mesaj de conviețuirea socială în pace, ni-l oferă Hristos și în multe alte locuri explicite și Evangheliilor: „Trăiți în pace unii cu alții” (Marcu 9, 50); „Du-te și te împacă cu fratele tău...” (Matei 5, 23-24).

În epistolele lor adresate diferitelor comunități creștine încheiate în primul secol al erei noastre, Sfinții Apostoli fac dese îndemnuri spre asumarea păcii ca mod de viață: „Dumnezeu ne-a chemat să trăim în pace” (1 Corinteni 6, 15). În contextul delicat al primelor veacuri creștine, marcate de prigoană și tulburări, Sfântul Pavel îndeamnă la efort continuu de a trăi în pace cu toți oamenii, indiferent de credința sau naționalitatea lor, încercând prin aceasta să nu legitimizeze în vreun fel deschiderea vreunui conflict: „Dacă se poate, pe cât stă în puterea voastră, trăiți în bună pace cu toți oamenii” (Romani 12, 18). Acest lucru îl putem lesne înțelege gândindu-ne la replica Mântuitorului Hristos adresată Apostolului Petru atunci când, în Grădina Ghetsimani, a intenționat să îl protejeze pe Domnul de soldații romani și conducătorii iudei: „Pune sabia în teacă” (Ioan 18, 11).

Hermeneutica păcii, din punct de vedere teologic și moral, în paginile Bibliei ne oferă o mulțime de paradigme de interpretare și și problematizare asupra situațiilor delicate de natură etică¹⁰ pe care le traversează omenirea la începutul mileniului III, însă noi am expus doar o succintă și simplificată prezentare a păcii în Scriptură. Ceea ce ar necesita o abordare în ceea ce privește tema noastră, ar fi cea referitoare la legătura dintre pace și dreptate în lumina scrierilor profetice, având în vedere potențialele argumentări ale atitudinilor beligerante, însă tema implică un spațiu mai larg de prezentare¹¹. Din punctul de vedere al moralei creștine autentice, dincolo de orice argumentare în favoarea susținerii păcii sau luptei pentru pace (așa cum întâlnim unele expresii și formulări) trebuie să primeze marea și suprema valoare a iubirii care aduce și menține pacea în orice circumstanță istorică, socială sau culturală.

10 Willard M. Swartley, *Covenant of Peace. The Missing Peace in the New Testament Theology and Ethics*, Michigan-Cambridge, William B. Eerdmans Publishing Company, 2006,

11 Perry B. Yoder, *Shalom. The Bible's Word for Salvation, Justice, and Peace...*, pp. 24-102.

Hermeneutica păcii în scrierile Părinților Bisericii

Părinții Bisericii din primele veacuri au elogiat în scrierile lor pacea, având în vedere mesajul Evangheliei lui Hristos pe care aceștia îl propovăduiau și care a început să schimbe fața lumii și să pună bazele unei noi culturi și civilizați, bazate pe un complex set de valori ce au în centru iubirea. Unul dintre Părinții apostolici, Sfântul Ignatie Teoforul, adresându-se comunității creștine din Efes, scrie: „Nimic nu este mai bun decât pacea, în care înțează orice război al celor cerești și al celor pământești”¹². Un alt important scriitor bisericesc, Clement Alexandrinul, într-o cunoscută operă a sa scria următoarele: „În timp de război este nevoie de multă pregătire; viața plină de desfătări are nevoie de belșug. Dar pacea și iubirea, surori cuminți și liniștite, nu au nevoie de arme, nici de o pregătire care nu aduce mântuirea, ci pierzania. Hrana lor este Cuvântul, Care a dobândit puterea de a ne arăta calea (Ioan 14, 6) și de a ne învăța. De la El învățăm simplitatea și smerenia, întreaga dragoste de libertate, iubirea de oameni și iubirea de frumos”¹³.

Pacea este factorul care păstrează moștenirea umanității pentru posteritate și menține firul istoric sub providența naturală a divinității. Viciile omenești sunt cele care produc tulburări și dezechilibrează pacea socială, cauzând conflicte ce atrag odată cu ele suferințe. „Cât de mare este bunul păcii îl arată discordia. Căci după cum pacea păstrează popoarele, cetățile, împărățiile, adunărilor, casele, corăbiile pline de călători, căsniciile, prietenii, tot astfel discordia le risipește”¹⁴

Un alt mare Părinte al Bisericii „Sfântul Ioan Gură de Aur, tratează pe larg în scrierile sale tema păcii, Alături de Sfântul Vasile, care se socotea un „mijlocitor al păcii”, Sfântul Ioan Hrisostom transferă semantica exterioară a păcii spre universul interior al omului, încercând să îi confere noblețea unei virtuți spre care creștinii să năzuiască mereu pentru a avea pace cu ei înșiși și cu cei din jur. „Hristos a nimicit războiul greu al demonilor și a întins pacea peste întreaga lume, alungând chiar și războiul purtat prin simțuri de aceștia. Ceea ce spune și Isaia: «Preface-vor săbiile în fiare

12 Sfântul Ignatie Teoforul, „Epistola către Efeseni”, în *Scrierile Părinților Apostolici*, col. PSB I, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1979, p. 161 (cap. XIII, 2).

13 Clement Alexandrinul, „Pedagogul”, în *Scrieri. Partea a doua*, col. PSB 4, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1979, p. 167.

14 Sfântul Grigorie de Nazianz, *Cuvântări teologice*, trad. Gh. Tilea și Nicolae Barbu, București, Editura Herald, 1997, p. 71.

de pluguri și lăncile lor în cosoare. Nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia și nu vor mai învăța războiul» (2, 4). Înainte de venirea lui Hristos toți oamenii se înarmau și nu era unul scutit de această obligație, cetățile luptau împotriva cetăților, peste tot erau aprinse războaiele; acum însă cea mai mare parte a lumii trăiește în pace, toți practicând-și fără teamă îndeletnicirile, cultivând pământul și navigând pe mare. Sunt însă și puțini soldați care luptă pentru toți ceilalți¹⁵.

Urmările și efectele pe care le produce lipsa păcii și întreținerea unei stări conflictuale sunt amendate de către Părinții Bisericii, care încearcă să îi responsabilizeze pe conducătorii politici de misiunea loc de a păstra pacea și evita războaiele. „Regele războinic să fie mai pașnic decât toți ceilalți. Căci numai aceluia îi este îngăduit să trăiască în pace, care este în stare să pedepsească pe cei care îl atacă. Și așa spune că a fost instruit în toate problemele ce privesc pacea numai acel rege care, deși nu vrea să facă o nedreptate cuiva, și-a pregătit forțele pentru a nu fi vătămat. Căci, dacă nu va porni el la război, va fi târât de altul în război. Însă pacea este mai fericită decât războiul, fiindcă și războiul este pregătit tot pentru pace. Însă, pe bună dreptate, scopul războiului trebuie pus mai presus de cauzele lui¹⁶. Pe lângă autorii patristici amintiți, numeroși alți autori au menționat și au tratat tema păcii în scrierile lor, îndemnând la dobândirea păcii interioare pentru ca aceasta să se răsfrângă în atitudinile și acțiunile umane care vor păstra pacea ca pe un dar al lui Dumnezeu.

Provocări teologice și etice cu privire la înțelegerea păcii în contextul actual

Având în vedere faptul că dorim să expunem anumite dimensiuni ale păcii globale sau mondiale, ale păcii între popoarele lumii, trebuie să atingem și problematicile sensibile ale tendințelor și particularităților secolului al XXI-lea și provocările momentului (2022). Atunci când tratăm o astfel de temă, un aspect deosebit de important îl constituie raportul dintre globalizare și pacea globală¹⁷. Din perspectiva teologiei morale și a unor repre-

15 Sfantul Ioan Gură de Aur, *Omilia la Psalmi*, trad. Laura Enache, Iași, Editura Doxologia, 2011, p. 285.

16 Synesius of Cyrene, „De Regno ad Arcadium imperatorem”, în *Patrologiae Cursus Completus, Seria Graeca*, vol. 66, p. 61.

17 Katherine Barbieri, Gerald Schneider, „Globalisation and Peace: Assessing New Directions in the Study of Trade and Conflict”, în *Journal of Peace Research*, 4/1999,

zentați teologi creștini, în acest raport se impune evidențierea universalității creștine¹⁸ și a hristocentrismului moral¹⁹ care se pot oferi drept repere fundamentale pentru realizarea păcii globale. Dinamica socială a unei lumi interconectate din punct de vedere informațional poate favoriza asumarea unei perspective comune asupra menținerii păcii globale. Însă, așa cum reiese din hermeneutica biblică și patristică asupra păcii, acesta nu se poate asuma într-un mod autentic și menține la nivel social decât printr-o conștiință religioasă care accentuează noțiunea păcii în mesajul său dogmatico-moral.

În altă ordine de idei, discuția despre tema păcii globale trebuie să țină seama de tendințele și particularitățile eticii contemporane, oprindu-ne atenția asupra pluralismului moral²⁰, care favorizează și legitimează o gamă largă de opțiuni morale, și asupra eticii globale²¹, care prin inițiatorul său își propune și realizarea păcii dintre popoare și religii. Având în vedere faptul că cel din urmă construct pornește de la ideea conform căreia „Nu există pace fără pace între religii”²², tema eticii globale din perspectiva păcii globale ca efect al dialogului și colaborării interreligioase²³ reprezintă

p. 387-404. Mai multe studii din acest jurnal prestigios abordează diferite aspecte ale problematicii păcii în lume: Halvard Buhaug, Jack S. Levy, Henrik Urdal, „50 Years of Peace Research: An Introduction to the Journal of Peace Research Anniversary Special Issue”, în *Journal of Peace Research*, 2/2014, pp. 139-144.

18 Georgios I. Mantzaridis, *Globalizare și universalitate. Himeră și adevăr*, trad. Vasile Răducă, București, Edit. Bizantină, 2002.

19 Mulți dintre Părinții Bisericii au abordat tema păcii, subliniind importanța acesteia pentru a putea trăi o viață duhovnicească autentică; o succintă culegere de texte patristice referitoare la pace vezi la Gheorghe Badea, *Sfinții Părinți despre pace*, Iași, Editura Sfântul Mina, 2004. Vom prezenta mai multe perspective ale Sfinților Părinți ai Bisericii legate de subiect. O prezentare sintetică a hristocentrismului moral vezi la: Livio Melina, „Christ an the Dynamism of Action: Outlook and Overview of Christocentrism in Moral Theology”, în *Communio*, 28/2001, pp. 112-139.

20 Rogene A. Buchholz, Sandra B. Rosenthal, „Toward a new understanding of moral pluralism”, în *Business Ethics Quarterly*, 3/1996, pp. 263-275.

21 Hans Küng, *Projet d'éthique planétaire. La paix mondiale par la paix entre les religions*, Paris, Seuil, 1991.

22 Hans Küng, *Global Responsibility: In Search of a New World Ethic*, Eugene, Wipf and Stock, 1994.

23 În acest sens există două lucrări în limba română elaborate de către Paul Negruș: *Religiile și pacea lumii: o analiză critică a teoriei lui Hans Küng*, Oradea, Editura Universității Emanuel, 2012; *Religiile monoteiste și etica globală: Proiect Weltethos: o analiză critică*, Oradea, Editura Universității Emanuel, 2015.

un capitol foarte important. Din perspectiva ecumenismului, însăși dialogul reprezintă o cale spre pace și chiar o atingere a acesteia²⁴.

Etica creștină are conturată o imagine destul de limpede despre importanța păcii în lumea de azi și nu numai exprimată de diferiți teologi moraliști. Spre exemplu, profesorul Georgios Mantzaridis, referindu-se la importanța păcii, a afirmat: „Pacea constituie astăzi pentru om unica opțiune, dacă voiește să supraviețuiască. Spre deosebire de epocile anterioare, când se putea susține, poate, că războiul reprezintă modalitatea ultimă de soluționare a diferendelor dintre state, astăzi războiul este absolut irațional. Al treilea război mondial nu poate însemna altceva decât distrugerea totală ... De aceea supravegherea și menținerea păcii mondiale și împiedicarea războiului sunt astăzi imperative majore. Însă pacea nu se menține atât prin efortul evitării directe a războiului, cât prin grija eliminării cauzelor care duc la el. Nedreptatea, violența, asuprirea, exploatarea, pauperizarea, desconsiderarea drepturilor omului, dorința dobândirii unei puteri șșșși mai mari și a unei mai extinse autorități sunt factori care cultivă și pregătesc îndelung conflictele și confruntările militare”²⁵. „Teologia păcii”, după părerea noastră, este foarte bine articulată de către părintele Alexander F.C. Webster, profesor de teologie morală în spațiul american ortodox²⁶, promotor al unei viziuni ortodoxe asupra pacifismului.

În contextul actual geopolitic și inter-ortodox, proiectul nostru se va opri și asupra păcii și asupra războiului în perspectiva Patriarhiei Ecumenice (2020) și Patriarhiei Moscovei (2000). Din punctul de vedere al Patriarhiei Ecumenice: „Pentru creștinii ortodocși, calea păcii, a dialogului și a negocierii, a iertării și împăcării este întotdeauna de preferat folosirii violenței, pedepsei capitale, forței polițienești sau militare. Poate că cea mai înaltă manifestare a sfințeniei creștine ca răspuns la violență se găsește în aceia care se luptă în fiecare zi să creeze înțelegere și respect între persoane, să prevină conflictul, să-i readune pe cei despărțiți, să creeze mecanis-

24 Anca Manolescu, „La paix chrétienne comme dialogue: le père André Scrima”, în *Irénikon*, 1/2015, pp. 33-42.

25 Georgios Mantzaridis, *Morala creștină II: Omul și Dumnezeu, Omul și semenul, Poziționări și perspective existențiale și bioetice*, trad. Cornel Constantin Coman, București, Edit Bizantină, 2006, p. 379.

26 Alexander F.C. Webster, *The Pacifist Option: The Moral Argument Against War in Eastern Orthodox Theology*. Lanham, MD International Scholars Publications, Rowman & Littlefield Publishing Group, 1998.

me economice și sociale pentru atenuarea problemelor care duc adesea la violență, să întâmpine și să aibă grijă de cei care sunt marginalizați și în suferință. Această sfințenie creștină se regăsește printre cei care se dedică distrugerii rădăcinilor spirituale ale violenței în ei înșiși și în alții. Din acest motiv, Domnul nostru proclamă: «Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Matei 5, 9). Când rostim rugăciunea «Tatăl nostru», noi ne asumăm chemarea de «fii ai lui Dumnezeu» de a fi făcători de pace în familiile și comunitățile noastre locale, de a lucra cu sârguință pentru prevenirea izbucnirii violenței și a războiului și de a vindeca sfâșierea care persistă, dincolo de aparențe, în noi înșine și în ceilalți. După cum spune Sf. Vasile, «n-aș putea crede că fără dragoste reciprocă și fără ca să fac tot ce-i cu putință pentru a trăi în pace cu toți, m-aș putea socoti slujitor vrednic al lui Iisus Hristos». Și, după cum adaugă acesta, «nimic nu-i atât de propriu unui creștin decât să facă pace»²⁷. Această poziționare teologică este influențată de Patriarhul Ecumenic Bartolomeu care este îndeaproape preocupat de paradigma păcii în lumea contemporană²⁸.

Perspectiva Bisericii Ruse rămâne fidelă tradiției patristice față de pace, însă menționează anumite situații ale legitimității războiului, pe care le vom prezenta în lucrare, cu referințe critice, ținând seama și de realitățile sociale și declarațiile oficialilor BOR. În *Fundamentele concepției sociale a Bisericii Ortodoxe Ruse* se precizează concludiv perspectiva asupra păcii: „Biserica Ortodoxă Rusă caută să-și realizeze slujirea ei de realizare a păcii atât pe scară națională, cât și internațională, străduindu-se să ajute la soluționarea diferitelor conflicte și să aducă la armonie națiuni, grupuri etnice, guvernări și forțe politice. În acest scop, ea face apel la puteri și la alte segmente influente ale societății și depune eforturi pentru organizarea de negocieri între părțile aflate în conflict și pentru a-i ajuta pe cei în suferință. De asemenea, Biserica se opune propagandei războiului și violenței, precum și diferitelor manifestări ale urii care pot provoca conflicte fratricide»²⁹.

În spațiul românesc au existat, începând cu perioada interbelică și apoi chiar în timpul regimului comunist poziții ale reprezentanților Biseri-

27 *** Pentru viața lumii. Către un etos social al Bisericii Ortodoxe. *Învățătura socială a Bisericii Ortodoxe în viziunea Patriarhiei Ecumenice*, trad. Viorel Coman și Petre Maican, Oradea, Edit. Ratio et Revelatio, 2020, p. 90.

28 Athénagoras Pecstadt, „Le Patriarche Athénagoras et le dialogue de l'Amour. Litinéraire d'un artisan de paix”, în *Irénikon*, 3-4/2014, pp. 363-375.

29 Ioan I. Ică jr., Germano Marani (eds.), *Gândirea socială a Bisericii: Fundamente – documente – analize – perspective*, Sibiu, Edit. Deisis, 2002, p. 223.

cii cu privire la nevoia de pace în lume. În primii ai regimului comunist în România s-a pus un accent deosebit pe promovarea păcii internaționale cu toate că starea generală din interiorul granițelor țării nu era deloc una de pace și armonie. În acea perioadă, erau mii de oameni închiși pe nedrept, privați de drepturile lor și de proprietățile lor și, de asemenea, viața cultelor avea mult de suferit prin îngrădirea libertății de conștiință și de exprimare publică a crezului spiritual. Unul dintre teologii pe care îi amintim lapidar și care a scris pe tema păcii este Mitropolitul Nicolae Bălan³⁰, a cărui poziție a fost preluată de școala românească de teologie, motiv pentru care sinteza expunerii sale se află în manualele de morală creștină³¹. Un alt reprezentant al Bisericii pe care îl amintim este Episcopul Valerian Zaharia care a fost delegat ca reprezentant al BOR la mai multe congrese și întruniri internaționale pe tema păcii, publicând, totodată, mai multe lucrări despre pace³². De asemenea, patriarhii Justinian Marina³³ și Iustin Moisescu³⁴ au scris despre pace în scrisorile lor pastorale sau cu diferite alte prilejuri. Alături de ierarhii amintiți, au fost și alți teologi³⁵ care au abordat tema păcii, existând chiar și o mare întâlnire interconfesională solemnă a cultelor religioase din România în vederea condamnării războiului și armelor nucleare și promovarea păcii³⁶.

30 Ciprian Iulian Toroczka, „Pacea și Teologia Socială în gândirea mitropolitului Nicolae Mladin al Ardealului”, în *Revista Teologică*, 4/2010, pp. 131-149.

31 Nicolae Mladin, Orest Bucevski, Constantin Pavel și Ioan Zăgrea, *Teologia morală ortodoxă...*, pp. 312-322; Pe alocuri, acest subcapitol a fost completat și cu alte date și informații din studiile unor profesori din spațiul academic românesc.

32 † Valerian al Oradei, *Soborul popoarelor pentru pace. Impresii, probleme și reflexii asupra Congresului Popoarelor dela Viena*, Oradea, Tipografia Diecezană, 1953, 190 p.; † Valerian al Oradei, *Pace și libertate*, Oradea, Editura Episcopiei Ortodoxe, 1953, 217p.; † Valerian al Oradei, *Unele probleme ale războiului și păcii*, Oradea, Editura Episcopiei Ortodoxe, 1954, 376 p.; † Valerian al Oradei, *Pace și îmbelșugare*, Oradea, Editura Episcopiei Ortodoxe, 1954.

33 † Justinian, *Apostolat social. Pilde și îndemnuri în lupta pentru pace*, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1952.

34 Patriarhul Iustin, „Pentru pacea a toată lumea...” *Omiliile arhieresti la Nașterea și Învierea Domnului*, București, Edit. Anastasia, 2004.

35 Vezi Petru Rezuș, *Teologia ortodoxă contemporană*, Timișoara, Edit. Mitropoliei Banatului, 1989, pp. 627-632.

36 Vezi *** *Pentru dezarmare și pace. Adunarea cultelor din România*, București, 21-23 iunie 1984, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1984.

Dincolo de tot ceea ce poate genera înțelegerea unei teologii a păcii, sub toate formele și aspectele ei, pentru creștini, considerăm că cea mai importantă datorie este aceea de a se ruga pentru pace, de a se concentra pe efortul ascetic și mistic de dobândire a păcii interioare și de propovăduire a păcii între etnii, religii, popoare și țări³⁷. Atenția creștinilor practicanți trebuie să se concentreze asupra vieții liturgice a Bisericilor în cultul cărora sunt ecteniile și rugăciunile diverse pentru „pacea a toată lumea”. Prin aceasta, putem dobândi pacea interioară ce este o trăsătură definitorie a creștinului care se dorește a fi un „făcător de pace”.

Concluzii

După cum am arătat în cele prezentate în acest articol, din toate timpurile, pacea a reprezentat o valoare fundamentală pentru toate popoarele, culturile și societățile din întreaga lume. În contextul socio-politic actual, tema păcii globale este de o mare importanță. Creștinilor le revine datoria de a dobândi pacea interioară ca dar al lui Dumnezeu și de a promova pacea dintre oameni, etnii, religii, popoare și țări. Pentru aceasta, se impune să ne îndreptăm atenția spre semnificațiile noțiunii de pace în Biblie și în scrierile Părinților Bisericii care, în decursul istoriei, s-au confruntat cu provocări aduse de conflicte și războaie armate. Etica creștină se întâlnește cu o veche provocare legată de pacea globală și respingerea războiului, dar într-o altă manieră, caracterizată de circumstanțele mileniului al treilea. Unei astfel de provocări, teologia creștină este chemată să răspundă reafirmând preceptele din Sfânta Scriptură și recomandările Părinților bisericești, în contextul unei societăți secularizate.

Bibliografie:

- * *Pentru dezarmare și pace. Adunarea cultelor din România, București, 21-23 iunie 1984*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1984.
- * *Pentru viața lumii. Către un etos social al Bisericii Ortodoxe. Învățătura socială a Bisericii Ortodoxe în viziunea Patriarhiei Ecumenice*, trad. Viorel Coman și Petre Maican, Oradea, Editura Ratio et Revelatio, 2020.

37 Hildo Bos, Jim Forest, «*For the Peace from Above*». *An Orthodox resource book on War, Peace and Nationalism*, Syndesmos, Orthdruks, Bialystok, 1999.

- ✦ † Justinian, *Apostolat social. Pilde și îndemnuri în lupta pentru pace*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1952.
- ✦ Barbieri, Katherine, Gerald Schneider, „Globalisation and Peace: Assessing New Directions in the Study of Trade and Conflict”, în *Journal of Peace Research*, 4/1999, pp. 387-404.
- ✦ Bos, Hildo, Jim Forest, «*For the Peace from Above*». *An Orthodox resource book on War, Peace and Nationalism*, Syndesmos, Orthdruk, Bialystok, 1999.
- ✦ Buhaug, Halvard, Jack S. Levy, Henrik Urdal, „50 Years of Peace Research: An Introduction to the Journal of Peace Research Anniversary Special Issue”, în *Journal of Peace Research*, 2/2014, pp. 139-144.
- ✦ Ică jr., Ioan I., Germano Marani (eds.), *Gândirea socială a Bisericii: Fundamente – documente – analize – perspective*, Sibiu, Editura Deisis, 2002.
- ✦ Küng, Hans, *Projet d'éthique planétaire. La paix mondiale par la paix entre les religions*, Paris, Seuil, 1991.
- ✦ Manolescu, Anca, „La paix chrétienne comme dialogue: le père André Scrima”, în *Irénikon*, 1/2015, pp. 33-42.
- ✦ Mantzaridis, Georgios I., *Globalizare și universalitate. Himeră și adevăr*, trad. Vasile Răducă, București, Editura Bizantină, 2002.
- ✦ Mantzaridis, Georgios, *Morala creștină II: Omul și Dumnezeu, Omul și semenul, Poziționări și perspective existențiale și bioetice*, trad. Cornel Constantin Coman, București, Editura Bizantină, 2006.
- ✦ Melina, Livio, „Christ and the Dynamism of Action: Outlook and Overview of Christocentrism in Moral Theology”, în *Communio*, 28/2001, pp. 112-139.
- ✦ Mladin, Nicolae, Orest Bucevski, Constantin Pavel, Ioan Zăgărean, *Teologia morală ortodoxă*, vol. II, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2003.
- ✦ Negruț, Paul, *Religiile monoteiste și etica globală: Projeckt Weltethos: o analiză critică*, Oradea, Editura Universității Emanuel, 2015.
- ✦ Negruț, Paul, *Religiile și pacea lumii: o analiză critică a teoriei lui Hans Küng*, Oradea, Editura Universității Emanuel, 2012.
- ✦ Patriarhul Iustin, „Pentru pacea a toată lumea...”. *Omiliile arhieresti la Nașterea și Învierea Domnului*, București, Editura Anastasia, 2004.
- ✦ Pecstadt, Athénagoras, „Le Patriarche Athénagoras et le dialogue de l'Amour. L'itinéraire d'un artisan de paix”, în *Irénikon*, 3-4/2014, pp. 363-375.
- ✦ Perry B. Yoder, *Shalom. The Bible's Word for Salvation, Justice, and Peace*, Eugene Oregon, Wipf & Stock, 1997.

- ♦ Rezuș, Petru, *Teologia ortodoxă contemporană*, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 1989, pp. 627-632.
- ♦ Rotaru, Ioan-Gheorghe, „Libertatea religioasă – temelie a demnității umane”, în Daniela Ioana Bordeianu, Erika Androne, Nelu Burcea, *Manual pentru liderul Departamentului de Libertate religioasă*, Casa de editură „Viață și Sănătate”, București, 2013, pp. 210-215.
- ♦ Rotaru, Ioan-Gheorghe, “Spiritual lessons observed through the Coronavirus Crisis”, în *Dialogo. Issue of Modern Man*, 2020, vol.6, no.2, pp. 71-82.
- ♦ Swartley, Willard M., *Covenant of Peace. The Missing Peace in the New Testament Theology and Ethics*, Michigan-Cambridge, William B. Eerdmans Publishing Company, 2006.
- ♦ Toroczkai, Ciprian Iulian, „Pacea și Teologia Socială în gândirea mitropolitului Nicolae Mladin al Ardealului”, în *Revista Teologică*, 4/2010, pp. 131-149.
- ♦ Webster, Alexander F.C., *The Pacifist Option: The Moral Argument Against War in Eastern Orthodox Theology*. Lanham, MD International Scholars Publications, Rowman & Littlefield Publishing Group, 1998.